

IJTIMOIIY FAOL FUQAROLIK KOMPETENSIYASINING NAZARIY MASALALARI

Rustambekova Nigora Abduganisovna
Chirchiq Davlat Universiteti Mustaqil Izlanuvchisi
NIGORARU1982@GMAIL.COM
TEL:+99893 585 99 38

Annotatsiya: Ushbu maqolada ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasining nazariy asoslari, uning tarkibiy qismlari va jamiyat rivojlanishidagi o‘rni tahlil qilinadi. Fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi fuqarolik jamiyatini shakllantirish va fuqarolarning ijtimoiy mas’uliyatini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Maqolada ijtimoiy faollikning shakllanishida ta’lim va madaniyatning o‘rni, shuningdek, raqamli transformatsiyaning roli yoritiladi.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy faol fuqarolik, kompetensiya, ta’lim, huquqiy madaniyat, raqamli transformatsiya, jamiyat rivojlanishi.

Kirish. Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi jamiyatning barqarorligi va rivojlanishiga hissa qo‘shadigan asosiy elementlardan biridir. Bu tushuncha shaxsning huquqiy ongini, ijtimoiy-siyosiy jarayonlardagi ishtirokini va jamiyatga ijobiy ta’sir ko‘rsatish qobiliyatini ifodalaydi. Zamonaviy dunyoda fuqarolik kompetensiyasi global muammolarni hal qilishda ahamiyat kasb etmoqda, bu esa uning nazariy asoslarini chuqur o‘rganishni talab qiladi. Mamlakatimiz ta’lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlarning tub zamirida ijtimoiy faol, barkomol yosh-avlodni tarbiyalash eng muhim vazifa sifatida ilgari surilmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti BMT Bosh Assambleyasining 2017 yil 23 sentyabrdagi 75 sessiyasida so‘zlagan nutqida yoshlar masalasiga to‘xtalar ekan: «mamlakatimiz aholisining yarmidan ko‘pini yoshlar tashkil etadi. Respublikamizda har bir yigit – qizning jamiyatda munosib o‘rin egallashi va o‘z salohiyatini namoyon etishi bo‘yicha ulkan ishlar amalga oshirilmoqda» O‘zbekistonda Yoshlar parlamentlari, Yoshlar ishlari agentligi faoliyat ko‘rsatmoqda¹. Bugungi tez o‘zgaruvchan va o‘zaro bog‘liq dunyoda ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi shaxslar uchun murakkab ijtimoiy muammolarni hal qilish va o‘z jamoalariga mazmunli hissa qo‘shish uchun

¹<https://in-academy.uz/index.php/si/article/download/19445/13246/17753>

ajralmas sifatga aylandi. Bu kompetensiya shaxslarga fuqarolik hayotida faol va mas'uliyat bilan qatnashish, ijtimoiy muammolarni hal qilishda hamkorlikda ishlash va umumiy manfaatni ilgari surish imkonini beradi. Ushbu maqola ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirishga asos bo'lgan nazariy-uslubiy asoslarni o'rganadi².

Asosiy qism. Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasining shakllanishida quyidagi yondashuvlar ajralib turadi:

1. **Fuqarolik kompetensiyasi tushunchasi**

Fuqarolik kompetensiyasi – shaxsning ijtimoiy masalalarni tushunish va ularda faol ishtirok etish qobiliyatidir. Bu kompetensiya huquqiy bilimlar, axloqiy qadriyatlar va ijtimoiy-siyosiy ko'nikmalarning majmuasidir.

2. **Ijtimoiy faollik va uning tarkibiy qismlari**

Ijtimoiy faollik shaxsning ijtimoiy jarayonlarda faol ishtirok etishi, jamoaviy muammolarni hal qilishdagi mas'uliyatini anglash orqali namoyon bo'ladi. Bu quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- **Huquqiy ong:** fuqarolik huquqlari va burchlarini bilish.
- **Axloqiy qadriyatlar:** mas'uliyat va birdamlik.
- **Jamoaviy faollik:** ijtimoiy loyihalarda ishtirok etish.

3. **Nazariy yondashuvlar**

- **Sotsial-konstruktivizm:** ijtimoiy tajriba orqali shakllanadi.
- **Pragmatik yondashuv:** amaliy faoliyat orqali rivojlanadi.
- **Gumanistik nazariya:** shaxsiy rivojlanish jarayonida tarkib topadi.

Fuqarolik kompetensiyasining rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar quyidagilar:

1. **Ta'lim va tarbiya** Ta'lim tizimi fuqarolik kompetensiyasini shakllantirishda asosiy o'rinni egallaydi. Maktab va oliy ta'limda fuqarolik fanlari, huquqiy madaniyat va jamoaviy faoliyat bo'yicha maxsus dasturlar joriy etilishi zarur.

2. **Raqamli transformatsiya** Internet va ijtimoiy tarmoqlar shaxsning ijtimoiy faolligini oshirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shaxsning onlayn faolligi orqali jamoaviy muammolarni hal qilishda ishtirok etishi fuqarolik kompetensiyasining muhim ko'rinishidir.

3. **Jamiyatning ijtimoiy muhitiga bog'liqlik** Ijtimoiy muhit, oilaviy qadriyatlar va madaniyat fuqarolik kompetensiyasining shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi.

²<https://multijournals.org/index.php/excellencia-imje/article/download/1082/1089/2104>

N.M.Voskresenskaya o‘zining ilmiy tadqiqotlarida faol fuqaroni tarbiyalashda fuqarolik ta’limining loyihaviy modelini yaratish, o‘quvchilarning muayyan ijtimoiy muammoni aniqlash, tahlil qilish va hal etishga yo‘naltirilgan ijtimoiy loyihani ishlab chiqishlari va amalga oshirishlarini ko‘zda tutgan. Olim o‘z qarashlarida o‘quvchilarning loyihaviy faoliyatlari ularning ma’lum ijtimoiy muammoni tanlash, uni tahlil qilish va hal etish variantlarini ishlab chiqish bo‘yicha faol faoliyatlarni ko‘zda tutgan. Bunda ijtimoiy kompetensiyalar egallanadi, o‘smirlar esa atrof hamjamiyatdagi ijtimoiy vaziyatni yaxshilash bo‘yicha mas’uliyatli qarorlarni qabul qilishga moslashadi. O‘quvchilarda fuqarolik ta’limi orqali ijtimoiy ta’lim olishning samaradorligi, o‘zlashtirishning ijtimoiy faol metodlari bilan birlashtirish (treninglar, ishbilarmonlik o‘yinlari, munozaralar, aqliy hujum, interaktiv metodikalar va h.k.) hisobiga erishiladi. Bundan tashqari fuqarolik ta’limida shaxs ongini shakllantirish (suhbat, bahsmunozara, namuna, ko‘rsatma, tushuntirish va h.k.), o‘quvchilarning xulqlari va faoliyatlarini tashkil etish va rag‘batlantirish metodlari (talablar, ijtimoiy fikr, tarbiyaviy vaziyatlar, rag‘batlantirish, jazolash) keng qo‘llaniladi³.

Xulosa va tavsiyalar. Ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi zamonaviy jamiyat rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Uning shakllanishi va rivojlanishi uchun ta’lim tizimida innovatsion yondashuvlarni qo‘llash, jamiyatda huquqiy ongni oshirish va ijtimoiy faollikni rag‘batlantiruvchi dasturlarni rivojlantirish lozim. Raqamli transformatsiya davrida esa onlayn platformalar orqali fuqarolik kompetensiyasini rivojlantirish imkoniyatlarini kengaytirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://in-academy.uz/index.php/si/article/download/19445/13246/17753>
2. <https://multijournals.org/index.php/excellencia-imje/article/download/1082/1089/2104>
3. Abdug‘aniev Ozod Tursunboy O‘g‘li TALABALARDA IJTIMOY FAOL FUQAROLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK IMKONIYATLARI // SAI. 2023. №Special Issue 5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/talabalarda-ijtimoiy-faol-fuqarolik-kompetensiyalarini-rivojlantirishning-pedagogik-psixologik-imkoniyatlari> (дата обращения: 25.11.2024).
4. www.ziyonet.uz.

³Abdug‘aniev Ozod Tursunboy O‘g‘li TALABALARDA IJTIMOY FAOL FUQAROLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK IMKONIYATLARI // SAI. 2023. №Special Issue 5. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/talabalarda-ijtimoiy-faol-fuqarolik-kompetensiyalarini-rivojlantirishning-pedagogik-psixologik-imkoniyatlari> (дата обращения: 25.11.2024).